

Radvanský z Radvane (Radványi)

Opis na úrovni archívneho fondu

kód	názov kódu v AJ	obsah	Názov kódu v SJ
3.1.1.	Reference code	SK_1520_1290	Referenčný kód
3.1.2.	Title	Radvanský z Radvane (Radványi)	Názov jednotky opisu
3.1.3.	Date(s)	(1417) 1480 - 1939	Časový rozsah
3.1.4.	Level of description	archívny fond	Úroveň opisu
3.1.5.	Extent and medium of the unit o description (quantity, bulk, or size)	11,570 bm (1 listina do roku 1526, 31 listín po roku 1526, 136 úradných kníh, 5 registratúrnych pomôcok - denníkov, 61 škatúl spisov, 59 máp a atlasov)	Rozsah a nosič jednotky opisu (množstvo, rozsah alebo veľkosť)
3.2.1.	Name of creator(s)	Rod Radvanský z Radvane (Radványi)	Názov pôvodcu
3.2.2.	Administrative history	Najstaršie zmienky o členoch Radvanských siahajú do 13. storočia. Ako držitelia majetkov v Radvani nad Hronom sa uvádzajú prví predkovia v donačnej listine Bela IV. z roku 1267 (konkrétne Jurk a jeho syn Dionýz) a potom v roku 1291 ten istý Dionýz získava donáciou aj okolité majetky. Vnuk Dionýza Dionýz II. začal vo svojom mene používať predikát <i>de Radvan</i> . Rodinní príslušníci tohto rodu boli dôležitou súčasťou verejného, kultúrneho a spoločenského života Banskej Bystrice a Zvolenskej stolice vôbec. Ako podžupani Zvolenskej stolice pôsobili už Baltazár, Juraj III. a jeho syn František, ktorý zomrel v roku 1645 na následky cholery. Jeho syn Juraj IV. bol odsúdený na mimoriadnom súde v Bratislave pre podozrenie z účasti na Vešeléniho sprisahání. Bol prepustený, ale neskôr bol popravený v roku 1687 počas tzv. prešovských jatiek. Po jeho smrti majetky prešli do držby kráľovského fišku. Majetky v okolí Banskej Bystrice spravovala banksobystrická komora. Rodine sa podarilo ich naspäť získať až v roku 1697. Dostal ich do užívania syn Juraja IV. Ján Radvanský II., ktorý bol tajným radcom	Dejiny správy pôvodcu

		<p>Františka Rákocziho a podžupanom a kapitánom Zvolenskej stolice. Aj jeho syn Juraj V. bol podžupanom a kráľovským radcom. Druhý syn Jána II. Ladislav II., ako jeden z prvých protestantov rodu sa stal zakladateľom tzv. mladšej barónskej vetvy rodu Radvanských. Potomkovia Ladislava II. opäť zastávali dôležité posty vo verejnej a štátnej sfére. Anton Radvanský II. pôsobil ako hlavný župan Turčianskej a Zvolenskej stolice, bol aktívny v revolučných bojoch 1848 a v roku 1875 získal titul barón aj pre bratových synov Gejzu a Bela. Medzi obhajcov úplnej náboženskej slobody evanjelickej cirkvi patril Anton Radvanský II., ktorý bol zvolený aj za seniorátneho dozorca, o čom svedčia aj niektoré zachovalé písomnosti. Syn Alberta Radvanského Belo, župný hodnostár a historik je známy aj ako zakladateľ Heraldickej spoločnosti a autor niekoľkých historických publikácií.</p> <p>Členovia rodu vlastnili majetky v Radvani nad Hronom, Jabríkovej, Kráľovej, na Králikoch, v Kremničke, Malachove, na Pršanoch, Senici, Skubíne, Tajove a aj tzv. bystrický majer – oráčiny, lúky a pasienky. Rôznymi rodinnými vzťahmi získali majetky aj v iných stoliciach, v Hontianskej, Nitrianskej, Novohradskej, Turčianskej, Boršodskej či Peštianskej. Pretože dedičskými spormi dochádzalo k drobeniu majetkov, František Radvanský III. v prvej polovici 18. storočia založil majorát. V rokoch 1849 – 1850 došlo k deleniu majetkov. Albert dostal majetky v Boršodskej stolici, sestra Piroška v Novohradskej a Anton Radvanský II. v Peštianskej. Po roku 1918 podstatná časť majetkov podľa zákonov o pozemkovej reforme pripadla pod štátnu správu. Majetková rozdrobenosť bola príčinou, že sa na majetkoch nerozvinula veľmi organizovaná hospodárska správa. Úroveň a spôsob hospodárenia na jednotlivých majetkoch bola rôzna. V 18. storočí ju mali na starosti provízori, ktorým pomáhali účtovníci, dvorskí, lesníci a ostatný pomocný personál. Neskôr, v 19. storočí, boli provízori nahradení dvorskými, ktorí priamo komunikovali s majiteľom formou korešpondencie a rôznych účtovných výkazov. Hospodársku činnosť majetkov vo Zvolenskej stolici mal na starosti kasnár.</p>	
3.2.3.	Archival history	<p>Prvá zmienka o usporiadaní archívu je z roku 1735. Ladislav Radvanský II. usporiadal listiny a majetkovoprávne písomnosti, uložil ich do fasciklov a vypracoval k nim index. Z roku 1815 je zmienka o spoločnom archíve rodu. Takto sústredené písomnosti mali napomáhať členom rodu v obhajobe a domáhaní sa svojich majetkových práv. Pravdepodobne v roku 1902 Anton Radvanský III., ktorý býval v Radvani nad Hronom, na požiadanie Belu Radvanského, majiteľa majetkov v Sajó Kaza, poslal archíválie z Radvane do Maďarska na spracovanie. Belo Radvanský sa zaviazal celý rodový archív usporiadať a vyhotoviť k nemu pomôcky. V tunajšom archíve sa nezachoval súpis písomností, ktoré boli vtedy odvezené. Dnes je tento materiál uložený v Maďarskom národnom archíve v Budapešti. Nie je jasné, prečo ostali v Radvani tie písomnosti, ktoré sú v centre pozornosti nášho opisu. Pravdepodobne boli považované za menej významné pre rodinu Radvanských. Súvisia hlavne s hospodárskou agendou na jednotlivých</p>	Dejiny archívneho fondu

		<p>majetkoch rodu (Podrobná schéma fondu je uvedená v kapitole Spôsob usporiadania). Písomnosti, ktoré sa zachovali, nemajú signatúru, nevieme teda podať informáciu o ich pôvodnom usporiadaní. Pomocné knihy sa nachádzajú len v časti Písomnosti inšpektora banského dištriktu evanjelickej cirkvi. Jedná sa o 3 zväzky podacích protokolov z rokov 1879 – 1881. Zo spravovanie majetkov v Radvani nad Hronom a Sajó Kaza sa zachovalo viac písomností ako z ostatných majetkov. Je tu zastúpených pomerne viac účtovných príjmov a výdavkov ale aj úradnej korešpondencie. Druhú časť písomností tohto fondu tvorí zlomok písomností rodu Révay. Tieto sa pravdepodobne stali súčasťou fondu Radvanských na základe príbuzenských vzťahov – Juraj Radvanský V. mal za manželku Zuzanu Révayovú. Všetky zachované písomnosti prevzala pobočka Pôdohospodárskeho archívu v Banskej Bystrici, ktorá sídlila priamo v budove v Kaštieli Radvanských. Fond bol spracovaný – zinventarizovaný archivárom Štefanom Otrubom (viď kapitola Vyhládavacie pomôcky). Pri inventarizovaní sa postupovalo v súlade s odbornými odporúčaniami na spracúvanie rodových písomností. Vyčlenili sa podacie protokoly z pôsobenia Antona Radvanského II. vo funkcii podžupana a hlavného župana Zvolenskej stolice, ktoré sa stali súčasťou fondu Zvolenská župa.</p>	
3.2.4.	Immediate source of acquisition or transfer	Archívny fond je zaevidovaný pod prírastkovým číslom 164 z 1. januára 1956.	Spôsoby získavania archívnych prírastkov
3.3.1.	Scope and contents	<p>Napriek tomu, že zachované písomnosti Radvanských sú hlavne hospodárskeho charakteru, po obsahovej stránke sú zaujímavé. Svojím obsahom presahujú regionálne dejiny ako je to napr. v prípade dokumentov súvisiacich s činnosťou príslušníkov rodu a ich pôsobením v úradných funkciách Zvolenskej stolice a na kráľovskom dvore. Najstaršie písomnosti sa nachádzajú v prvej časti Majetkovoprávne písomnosti. Jedná sa o originály alebo odpisy novšieho dáta súvisiace hlavne s majetkami Radvanských a rodín s nimi spojených (donačné listiny, svedectvá, dávanie do zálohy, deľba, kúpa či predaj majetkov, alebo rôzne spory o majetky). Vôbec najstarším zachovaným originálom je listina z roku 1480. Ide o pergamenovú listinu v latinskom jazyku, ktorou prepošť konventu Panny Márie v Šahách potvrdzuje predaj majetkov v Kráľovej. Majetky predal Ján Swlycz Tomášovi Chorba de Wyzkevcz, podžupanovi Zvolenskej stolice a jeho bratovi Pavlovi za 200 zlatých. Pečať upevnená na plike sa na listine nezachovala (<i>ŠA BB, Radvanský z Radvane. Majetkovoprávne písomnosti, inv. č. 2, šk. č. 1</i>). Najstarší odpis je z roku 1766. Jedná sa o hodnoverný výpis Zvolenskej stolice z roku 1417 z originálu Jágerskej kapituly, ktorá potvrdila držbu majetkov v Kráľovej pre Helenu, manželku Jána Litteráta, syna Petra zvaného Tegzen z Kráľovej (<i>ŠA BB, Radvanský z Radvane. Majetkovoprávne písomnosti, inv. č. 1, šk. č. 1</i>). V časti Verejnosprávne písomnosti sa nachádzajú zbierky odpisov nariadení</p>	Obsah a rozsah archívneho fondu

		<p>kráľovskej miestodržiteľskej rady, nachádzajú sa tu odpisy z niektorých kongregačných zápisníc Gemerskej a Zvolenskej stolice a z regnikolárnej deputácie z rokov 1827 – 1830. Vo vojenských písomnostiach sa nachádzajú okrem iného napr. správy o ťažení Napoleona v Rusku. Cirkevné písomnosti zachytávajú priebeh reformácie a protireformácie, sú tu požiadavky za náboženskú slobodu pre evanjelikov, ktorej zástancom bol vyššie spomenutý Anton Radvanský II. V spisoch banského dištriktu evanjelickej cirkvi sú aj dokumenty dotýkajúce sa rušenia slovenských gymnázií v Martine a Revúcej. Korešpondencia je prevažne neosobného charakteru, súvisí buď s majetkovými alebo s úradnými záležitosťami. V súkromných písomnostiach sa nachádzajú rôzne súkromné účty napr. na nákup liekov, mäsa, na kuchyňu, na zlatníka. Ďalej inventáre hnutelností, zoznam kníh rodinnej knižnice, genealógia radvanských, rôzne navštívenky, školské poznámky a učebnice. Hospodárske písomnosti približujú hospodárenie na jednotlivých majetkoch napr. spôsoby obrábania pôdy, pestovanie viniča, výkazy o poddaných a pôde. Mapy súvisia tiež s hospodárskymi majetkami rodiny Radvanských. V prípade plánov ide o rôzne náčrty hospodárskych budov. Z písomností rodu Révay sa tu opäť nachádzajú dokumenty hlavne majetkovoprávnej podstaty ako testamenty, spory o dedičstvo a iné.</p>	
3.3.2.	Appraisal, destruction and scheduling information	Z archívneho fondu neboli pri jeho spracúvaní vyradené žiadne dokumenty.	Vyraďovanie a hodnotenie
3.3.3.	Accruals	Archívny fond je uzatvorený. Ďalšie prírastky sa neočakávajú.	Možné prírastky
3.3.4.	System of arrangement	<p>Archívny fond je usporiadaný podľa vecných skupín. V rámci každej vecnej skupiny sú písomnosti zoradené chronologicky. Korešpondencia je zoradená podľa adresátov a v rámci tých podľa odosielateľov. Súkromné písomnosti sú rozdelené podľa jednotlivých členov rodu. Písomnosti o správe a hospodárení na majetkoch sú usporiadané podľa významu a zachovalosti, nie podľa abecedného poradia lokalít majetkov. Týmto spôsobom sa postupovalo aj v časti písomností rodu Révay, iba malá časť zostala podľa pôvodného usporiadania. Spôsob usporiadania je nasledujúci:</p> <p>1 Písomnosti rodu Radvanský</p> <p>1.1 Majetkovoprávne písomnosti</p>	Spôsob usporiadania

		<p>1.2 Verejnospprávne písomnosti</p> <p>1.2.1 Centrálna verejná správa</p> <p>1.2.1.1 Knihy</p> <p>1.2.1.2 Spisy</p> <p>1.2.2 Župná správa</p> <p>1.2.3 Súdne záležitosti</p> <p>1.2.4 Vojenské záležitosti</p> <p>1.2.5 Cirkevná správa</p> <p>1.2.5.1 Knihy</p> <p>1.2.5.2 Písomnosti inšpektora banského dištriktu evanjelickej cirkvi</p> <p>1.2.5.3 Ostatné cirkevné písomnosti</p> <p>1.3 Korešpondencia</p> <p>1.3.1 Korešpondencia členov rodu Radvanský</p> <p>1.3.2 Ostatná korešpondencia</p> <p>1.4 Súkromné písomnosti</p> <p>1.4.1 Správa šľachtického dvora – súkromné účty</p> <p>1.4.2 Rôzne rodinné písomnosti</p> <p>1.4.2.1 Všeobecné záležitosti</p> <p>1.4.2.2 Písomnosti jednotlivých členov</p>	
--	--	--	--

		<p>1.5 Písomnosti o správe a hospodárení na majetkoch</p> <p>1.5.1 Radvaň nad Hronom</p> <p>1.5.1.1 Všeobecné písomnosti</p> <p>1.5.1.2 Hospodárska korešpondencia</p> <p>1.5.1.3 Účtovné písomnosti</p> <p>1.5.2 Sajó Kaza</p> <p>1.5.2.1 Hospodárske písomnosti</p> <p>1.5.2.2 Hospodárska korešpondencia</p> <p>1.5.2.3 Účtovné písomnosti</p> <p>1.5.3 Somos Ujfalu</p> <p>1.5.4 Vieska</p> <p>1.5.5 Dvorníky</p> <p>1.5.6 Kis Körös</p> <p>1.5.7 Ság Ujfalu</p> <p>1.5.8 Tót Almás</p> <p>1.5.9 Písomnosti týkajúce sa rôznych majetkov</p> <p>1.6 Mapy a plány</p> <p>1.7 Rukopisy</p> <p>1.8 Písomnosti rôznej proveniencie</p>	
--	--	--	--

		<p>2 Písomnosti rodu Révay</p> <p>2.1 Pôvodne usporiadané písomnosti</p> <p>2.2 Novšie usporiadanie písomností</p> <p>2.2.1 Majetkovoprávne písomnosti</p> <p>2.2.2 Korešpondencia</p> <p>2.2.3 Súkromné písomnosti</p> <p>2.2.4 Písomnosti o správe a hospodárení na majetkoch</p> <p>2.2.4.1 Všeobecné písomnosti</p> <p>2.2.4.2 Účtovné písomnosti</p>	
3.4.1.	Conditions governing acces	prístupný	Podmienky prístupu
3.4.2.	Conditions governing reproduction	Archívne dokumenty možno reprodukovať so súhlasom archívu podľa podmienok uvedených v jeho bádateľskom poriadku a v súlade s internými predpismi MV SR.	Podmienky vyhotovovania reprodukcií
3.4.3.	Language /scripts of material	maďarský, latinský, slovenský, nemecký	Jazyk/písmo archívnych dokumentov
3.4.4.	Physical characteristics and technical requirements	nepoškodený	Fyzický stav a technické požiadavky

3.4.5.	Finding aids	<p>K dispozícii je 1 neelektronická pomôcka dostupná v bádateľni archívu:</p> <p>Štátny archív v Banskej Bystrici. Otruba Štefan: Rod Radvanský Radvaň (1263) 1480 – 1939. Banská Bystrica 1968. Inventár e. č. 828.</p>	Vyhľadávacie pomôcky
3.5.1.	Existence and location of originals	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky Štátny archív v Banskej Bystrici, Komenského 26, 974 01 Banská Bystrica	Existencia a umiestnenie originálov
3.5.2.	Existence and location of copies	Nie je známe.	Existencia a umiestnenie kópií
3.5.3.	Related units of description	Nie sú známe.	Súvisiace jednotky opisu
3.5.4.	Publikation note	Informácie nie sú známe.	Informácie o publikovaní
3.6.1.	Note	V názve inventárnej pomôcky (viď kapitola Vyhľadávacie pomôcky) sa objavuje v zátvorke rok 1263. Tento časový údaj figuruje však len v dokumente - súpis listín z rokov 1263 – 1672 týkajúcich sa dedičov Jána Mariášiho z Markušoviec (Ioannes Mariassy de Markusfalva), ktorý bol vyhotovený v roku 1745 (<i>Radvanský z Radvane (Radványi), inventárne číslo 1264</i>). Vo fonde sa originál listina, ani odpis, ani výpis s takýmto vročením nenachádzajú.	Poznámka

3.7.1.	Archivist's note	Opis vyhotovila PhDr. Monika Nagyová na základe evidenčného listu archívneho fondu a informácií obsiahnutých v archívnych pomôckach uvedených v kapitole Vyhľadávacie pomôcky.	Informácia o spracovateľovi a spracovaní
3.7.2.	Rules or conventions	Opis bol vyhotovený podľa ISAD(G): General International Standard Archival Description, Second Edition	Pravidlá alebo zásady
3.7.3.	Date(s) of descriptions	09.11.2017	Dátum vyhotovenia opisu